

Udvikling af et story stem-redskab til screening af traumatisering hos førskolebørn og yngre skolebørn

Mette Elmoose Andersen¹, Sara Bek Eriksen²
& Sille Schandorph Løkkegaard³

There is a lack of Danish validated assessment tools for identifying trauma reaction among young children. Therefore, the National Centre for Psychotraumatology (NCP) is currently working on validating several assessment tools for identifying children with symptoms of posttraumatic stress. This article lays out the experiences made by the NCP in their work with a literature study in different story stem tests and their use of two of these tests; the Manchester Child Assessment Story Task (MCAST) and the Story Stem Assessment Profile (SSAP), in order to develop a Danish story stem screening tool for identifying traumatized children aged 4-8 years.

Keywords: Story stem, trauma assessment, preschool and younger school children

Traumatisering hos førskolebørn

En PPR-psykolog inden for børnehveområdet bliver kontaktet af en børnehve, som ønsker at få undersøgt Rasmus på 5 år. Rasmus skal i skole efter sommeren, men skolen er i tvivl om, hvorvidt Rasmus er klar til at starte i skole. Børnehven beretter, at Rasmus er en dreng,

1. Cand.psych. og adjunkt Mette Elmoose Andersen, Institut for Psykologi, Syddansk Universitet, Campusvej 55, 5230 Odense M, Danmark.
2. Cand.psych. Sara Bek Eriksen, Regionspsykiatrien Vest, Psykiatrien i Region Midtjylland, Gl. Landevej 61, 7400 Herning, Danmark.
3. Ph.D. stip. Sille Schandorph Løkkegaard, Videnscenter for Psykotraumatologi, Institut for Psykologi, Syddansk Universitet, Campusvej 55, 5230 Odense M, Danmark.

der altid er gang i. Han fungerer bedst ude i det fri, hvor han har plads til at løbe og lege og undersøge ting. Når Rasmus deltager i indendørsaktiviteter oplever pædagogerne ham som meget støjende i forhold til de andre børn. Han har svært ved at fastholde koncentrationen under sådanne aktiviteter, der stiller krav til ham, og han ender ofte i fysiske sammenstød med de andre børn. Pædagogerne fortæller, at Rasmus gerne vil de andre børn, men der går et eller andet skævt i situationen. Rasmus har ifølge pædagogerne haft "en svær start på livet" med flere skift. Rasmus har som spæd været indlagt på sygehuset pga. astmaanfald. Rasmus og hans mor har ikke meget familie, er flyttet en del gange og har ikke længere kontakt til Rasmus' far.

Forskning i småbørnstraumer er et relativt nyt forskningsområde både i Danmark og internationalt, og først indenfor de seneste årtier er forskningen for alvor begyndt at rette fokus mod, hvordan traumatiske hændelser påvirker yngre børns psykologiske velbefindende. Tidligere har en udbredt teori været, at børn i førskolealderen ikke påvirkes af traumer i samme grad som ældre børn og voksne, idet de er for små til at forstå omfanget af traumet og sætte ord på deres oplevelser (Guldbrandsen, 2005). Forskning har dog påvist, at førskolebørn, i lige så høj grad som andre befolkningsgrupper, rammes af posttraumatiske reaktioner efter traumeeksponering (Elklit & Gudmundsdottir, 2006; Graham-Bermann, Castor, Miller & Howell, 2012; Levendosky, Huth-Bocks, Semel & Shapiro, 2002; Margolin & Vickerman, 2011;). Derudover skal traumbegrebet forstås bredere når fokus er på især førskolebørn og de yngste skolebørn fremfor hos ældre børn og voksne. De yngre børns afhængighed af andre mennesker bevirker, at adskillelsesoplevelser såsom skilsmisse eller en hospitalsindlæggelse kan virke traumatiserende på dem. Posttraumatisk stressreaktion (PTSD) kommer heller ikke til udtryk på helt samme måde hos yngre børn, som hos ældre børn og voksne, idet yngre børn ofte udviser mange fysiologiske og adfærdsmæssige symptomer fremfor mere kognitive symptomer. Desuden kan yngre børns posttraumatiske reaktioner være svære at opdage, fordi yngre børn kun i begrænset omfang kan sætte ord på deres eget mentale liv (Scheeringa, Zeanah, Myers og Putnam, 2003). PTSD hos yngre børn kan derfor ikke diagnosticeres på samme måde som hos voksne og det er nødvendigt at udvikle udviklingsensitive redskaber til udredning af traumereaktioner hos førskolebørn og de yngste skolebørn.

Udredning af traumatisering hos førskolebørn

Videnscenter for Psykotraumatologi (VfP) på Syddansk Universitet afholdt i 2012 en stor international konsensuskonference om småbørnstraumer. Baggrunden for konferencen var at formidle den nyeste viden på området herunder også hvilke udredningsredskaber, der kan anvendes til at identificere traumereaktioner hos yngre danske børn. I Danmark var der på daværende tidspunkt ikke nogen standardiserede og validerede metoder til diagnosticering af traumereaktioner hos yngre børn. Ud fra materialet fra konferencen (VfP, 2012) og en afledt arbejdsgruppe med fokus på at styrke indsatsen omkring småbørnstraumer har VfP samlet anbefalinger i forhold til yngre børns traumer (Karsberg, Rønholt & Elklit, 2012). I tråd med en række amerikanske praksisanbefalinger (Cohen et al., 2010) er en hovedanbefaling at have adgang til valide redskaber til identificering af traumer hos førskolebørn. VfP påtog sig derfor opgaven at oversætte og validere tre meget forskelligartede, internationale redskaber til måling af traumatisering hos børn i alderen 0-12 år; Diagnostic Infant and Preschool Assessment (DIPA: Scheeringa & Haslett, 2010), Darryl test (Neugebauer; Wasserman; Fisher; Kline; Geller & Miller, 1999) og en story-stem test.

DIPA er et udviklingssensitivt redskab til identificering af psykopatologi, herunder PTSD, hos børn i alderen 0-6 år (Scheeringa & Haslett, 2010). I DIPA udredes PTSD symptomer ud fra forældrenes observationer af barnets adfærd i forhold til de klassiske symptomklynger for PTSD omhandlende invasion, undgåelse og vagtsomhed, men også ud fra symptomer såsom regressiv adfærd, aggression og separationsangst (Scheeringa & Haslett, 2010). Forældre og interviewer vurderer, om adfærden hos barnet forekommer oftere, end hvad der er almindeligt for børn i aldersgruppen, hvorved man undgår at overdiagnosticere udviklingsspecifik adfærd hos barnet. DIPA-interviewet har vist lovende resultater i USA (ibid.), og Videnscenter for Psykotraumatologi validerer i disse år redskabet i en dansk kontekst.

Darryl test (Neugebauer et al., 1999) er et andet internationalt redskab til identificering af traumereaktioner hos børn. Testen er udformet som en tegneserie, der afbilleder forskellige PTSD-symptomer, som børnene bliver spurgt, om de kan identificere sig med. Testen henvender sig til lidt ældre børn (6-12 år), idet den forudsætter et vist kognitivt udviklingsniveau, og den er derfor kun i begrænset omfang anvendelig til børn i førskolealderen (Neugebauer et al., 1999). VfP har oversat Darryl test, der i dansk version hedder Thomas-testen. Testen er undersøgt i Danmark og viser fin intern validitet og adækvat reliabilitet (Duch, 2007; Elklit, Nielsen, Lasgaard &

Duch, 2013; Laursen & Elklit, 2009; Schandorph, Rønholt, Karsberg & Elklit, 2016).

Udover redskaber, der fokuserer på verbal rapportering af adfærd og traumesymptomer hos børn i førskolealderen, findes også en række story stem-tests, der er bygget op om fortællingen gennem leg med dukker og figurer. Interviewer starter en kort grundfortælling, hvorefter det er op til barnet at færdiggøre fortællingen. Ud fra den fortælling og leg, som barnet viser, kan man på en mere indirekte måde identificere potentiel traumatisering hos børn i aldersgruppen. Ved story stems kortlægges aspekter ved børns indre mentale liv, nærmere bestemt deres mentale repræsentationer, tilknytningsmønstre og strategier for emotionsregulering ud fra den dynamik og de særlige karakteristika, der kan komme til udtryk i legen. Forskning viser, at børn, der har været udsat for traumatiserende oplevelser, såsom omsorgssvigt og interpersonel vold, oftere end andre børn vil udvise en disorganiseret tilknytningsstil og kaotisk adfærd (van IJzendoorn, Schuengel & Bakermans-Kranenburg, 1999). Disorganiseret tilknytning beskriver en række modstridende og bizarre adfærdsformer udvist af børn i eksempelvis "Strange Situation Procedure" (Ainsworth, 1978; Green & Goldwyn, 2002). Denne adfærd inkluderer bl.a. et generelt fravær af en sammenhængende tilknytningsstrategi, ambivalens i forhold til at nærme sig moderen eller frygt for hende, dissociation, "frysning" og anormale bevægelser (Main and Solomon, 1990; Van IJzendoorn et al., 1999). Disorganiseret tilknytning er en betydelig risikofaktor for udvikling af psykopatologi hos børn og unge (Borelli, David, Crowley & Mayes, 2010; Carlson, 1998; Lyons-Ruth, 1996). Van IJzendoorn, et al. (1999) fandt i en meta-analyse, at disorganiseret tilknytningsadfærd blev udvist af 15 % af spædbørn i normalpopulationer mens det blev udvist af 43% af børn til forældre med alkohol eller stofmisbrug og 77% af børn til forældre, der mishandlede deres børn. Disorganiserede fænomener i barnets adfærd i story stem-testene muliggør identificering af potentiel traumatisering hos børn helt ned i treårs-alderen.

Formålet med denne artikel er at skitsere de overvejelser, som centret har gjort sig i forbindelse med udviklingen af en dansk story stem-test til screening af traumatisering hos børn i alderen 4-8 år. Overvejelserne bygger dels på et litteraturstudie af forskellige typer af story stem-tests, konkrete erfaringer med to af disse test-systemer, samt overvejelser om det specifikke formål med en valideret story stem-test i en dansk kontekst.

Udviklingen af en dansk story stem-screening

Baggrund

Der er i dag udviklet mange story stem-redskaber, som i udgangspunktet anvender samme overordnede administrationsteknik. Barnet præsenteres for starten på en historie, der beskriver en genkendelig hverdagssituation, men som også indeholder et lidelsesfyldt problem. Præsentationen er verbal, men understøttes af figurer og genstande og leg i form af dukker og dyr, som først interviewer og derefter barnet udspiller historierne med. Historiens start præsenteres på en følelsesfuld måde, der vækker emotionel spænding i barnet, og dermed aktiverer barnets indre mentale repræsentationer af sig selv og andre. Efter præsentationen af start-scenen og det iboende problem er det op til barnet at fortsætte historien og derved fortælle, hvordan det givne problem løses. Det er i barnets historiefortælling og leg, at barnets indre mentale repræsentationer af sig selv og af andre tænkes at komme til udtryk og kan føre til værdifulde informationer om barnets repræsentation og dermed potentielt også erfaringer med sine primære omsorgspersoner (Emde, 2003). De eksisterende tests adskiller sig fra hinanden i valg af specifikke historier, rekvisitter samt kodningssystem. Forskelle, der primært afspejler at den enkelte forsker har fokus på at undersøge forskellige problemstillinger. I det følgende præsenteres kort de tre mest anvendte story stem-tests og deres fokus i udviklingen af testen. En mere uddybende, men ikke udtømmende gennemgang af de forskellige story stem-redskaber er publiceret i en rapport fra VfP (Eriksen & Elklit, 2013).

MacArthur Story Stem Battery

En række forskere (Bretherton, Biringen, Ridgeway, Maslin & Sherman, 1989; Bretherton, Ridgeway & Cassidy, 1990; Buchsbaum & Emde, 1990; Oppenheim, 1997) udviklede i 1980'erne "MacArthur Story Stem Battery" (MSSB), som har til formål at identificere børns kompetencer, affektregulering og risiko for udvikling af psykopatologi. I 4-5 års alderen kan mange af børns vanskeligheder knyttes til enten følelsesmæssig over- eller underregulering, hvilket på adfærdsplan omtrent svarer til internaliseringsproblemer og udadreagerende adfærd (Holmberg, Robinson, Corbitt-Price & Wiener, 2007). Disse adfærdsformer kommer til udtryk som henholdsvis angst/bekymring og aggression/konflikt hos barnet, og udgør sammen med manglende empati kerneområderne i scoringen af MSSB (ibid.). Flere studier har beskæftiget sig med validiteten og reliabiliteten af MSSB som værktøj i forhold til at identifi-

cere specifik adfærd hos børn (Warren, Oppenheim & Emde, 1996; Oppenheim, Emde & Warren, 1997). Studier af førskolebørn fra en ikke-klinisk lavrisikogruppe viste en sammenhæng mellem følelsesmæssig lidelse og destruktive temaer i børnenes narrativer og udadreagerende adfærd rapporteret af forældre og lærere (Warren et al., 1996) og påviste dermed, at MSSB kan identificere problemfyldt adfærd via børnenes historier. Det fremgik ligeledes, at børn, der havde positive repræsentationer af deres mødre, udviste mindre problemfyldt adfærd end de børn, der havde negative repræsentationer af deres mødre.

The Manchester Child Attachment Story Task

The Manchester Child Attachment Story Task (MCAST) er i højere grad fokuserer på at identificere barnets overordnede tilknytningsstrategi (Green, Stanley, Smith & Goldwyn, 2000). Ud fra testens overordnede kodningskategorier: tilknytningsrelateret adfærd, narrativ sammenhæng, disorganiserede fænomener samt mentaliseringsevne/metakognition muliggøres, i forhold til en række underkategorier indenfor hver tilknytningsgruppe (Green et al., 2000), en meget detaljeret klassificering af barnets tilknytningsstrategi.

MCAST er blevet anvendt i flere undersøgelser og i forskellige populationsgrupper, i særdeleshed børn med adfærdsvanskeligheder. Barone og Lionette (2012) har eksempelvis undersøgt en gruppe førskolebørn og fundet en sammenhæng mellem den disorganiserede tilknytningskategori i MCAST og udadreagerende adfærd hos børnene. Ligeledes har Pasalich, Dadds, Hawes og Brennan (2012) undersøgt 55 drenge med adfærdsproblemer i alderen 3-9 år og fundet, at disorganiserede narrativer hos drengene i MCAST korrelerede med en høj grad af følelsesmæssig afstumpethed (callous-unemotional traits).

Story Stem Assessment Profile

Story Stem Assessment Profile (SSAP) udviklet af Hodges, Hillman, Steele og Henderson (2003) har specifikt fokus på at identificere børn, der har været udsat for mishandling og omsorgssvigt. SSAP's formål er at vurdere barnets tilknytning og repræsentationer i relation til misrøgt, omsorg og grænsesætning, modulering af aggression samt forsvarsmekanismer (Hodges et al., 2003). Kodningen har derfor fokus på at identificere områder, hvor barnets narrativer kan indikere mistrivsel. Det er derfor ikke blot et spørgsmål om at identificere disorganiseret tilknytning hos barnet men snarere at identificere, hvordan denne tilknytning kommer til udtryk hos barnet (Hodges et al., 2003). Kodningssystemet er opdelt i seks overordnede kategorier, der om-

handler: 1) kvalitet af interaktion, 2) disorganisation, 3) aggression, 4) repræsentationer af barnet, 5) repræsentationer af forældre og 6) positiv tilpasning (Hodges, Hillman, Stufkens & Steele, 2012).

Hodges, Steele, Hillman, Henderson, og Kaniuk (2005) påviste i et studie af børn udsat for mishandling og senere bortadopteret, at disse børn i SSAP-testen hyppigere udviste disorganiserede og forsvarende/undgående tilknytningstendenser og præsenterede flere temaer omhandlende afvisning, død, selvbefredelse og kidnapning end en kontrolgruppe, der bestod af andre adoptivbørn. Kontrolgruppen viste til gengæld flere temaer omhandlende hjælp fra forældre og søskende, kærlighed, rart familieliv og anerkendelse af barnets indre lidelse og faldt desuden oftere indenfor kategorien af sikker tilknytning end de adopterede børn, der havde oplevet mishandling.

Ud fra et litteraturstudiet af story-stem metoder (Eriksen & Elklit, 2013) valgte VfP at undersøge MCAST og SSAP grundigere i forhold til valg af redskab til validering. Den videre undersøgelse bestod i kursusdeltagelse og akkreditering i forhold til de to redskaber, hvilket førte til en anden type af erfaringsopsamling, end det der var muligt ud fra litteraturstudiet.

SSAP var allerede oversat til dansk, at kursus i SSAP i Danmark udbydes med jævne mellemrum og i nogen grad nu anvendes klinisk i arbejdet med børn. Der findes dog fortsat ikke en dansk validering af testen. MCAST er ikke oversat til dansk og kurser afvikles i England. I forbindelse med kurser og den efterfølgende akkreditering, har vi fokuseret på vores oplevelse af de to tests karakteristika og potentielle fordele og ulemper i forhold til, hvad vi ser som behovet for et dansk redskab.

Praktisk sammenligning af MCAST og SSAP

De to tests adskiller sig som allerede beskrevet i deres fokus, hvor SSAP har et bredere fokus på, at vurdere barnets repræsentationer eksempelvis i relation til misrøgt, omsorg og grænsesætning, modulering af aggression samt forsvarsmekanismer og tilknytningsstil er ét aspekt til at forstå barnets repræsentationer. Resten af gennemgangen fokuserer derfor på de mere praktiske aspekter omkring materialer, administration og kodning og rundes af med en opsummering af de to tests respektive fordele og ulemper.

SSAP har i alt 13 historier, hvoraf 1 historie udelukkende består af dyrefigurer, og 1 historie indeholder både dyr og mennesker. Der kræves relativt mange materialer til meget forskellige set-up, og der er ofte flere aktører i historien. MCAST bygger på 6 historier i alt med en opstartshistorie, 4 kernehistorier og en afsluttende historie. Alle på nær én historie foregår i et dukkehus. Der er

relativt få rekvisitter og et mere begrænset antal aktører i historierne. Det høje dukkehus samt de løse materialer kan dog være sværere at transportere rundt end en kasse/pose, der kan rumme materialerne til SSAP.

I administrationen tilstræber SSAP eksplicit en distancering mellem barn og barnefiguren ved ikke at bruge navne fra barnet eller barnets familie. Derudover er dyrehistorierne og dyrefigurerne medtaget for at muliggøre en større grad af distancering for barnet og dermed potentielt et mere frit rum til at udtrykke emotionelt ladet materiale på en for barnet sikker måde. Der er desuden inkluderet en krokodille som repræsentant for vrede og aggression, og hvor dette kan komme naturligt til udtryk. Aggression, der udtrykkes gennem krokodillen, indgår ikke i scoringen af aggression. Generelt ses derfor mulighed for en større bredde og variation i de historier, barnet kan fortælle, og dermed også forskellige muligheder for at udtrykke repræsentationer af omverdenen.

I MCAST tilstræbes identifikation mellem barn og barnefiguren ved at barnefiguren får barnets navn og betegnes NAVN-dukke, fx Mette-dukken. Der fokuseres i administrationen på en specifik tilknytning – fx mellem barn og mor eller barn og far. Den tilknytningsadfærd, der kommer til udtryk, ses som udtryk for den éne relation og ikke som i SSAP som udtryk for en mere generel omverdensrepræsentation; en repræsentation som i SSAP tænkes at sige noget om barnets tilgang til nye mulige tilknytningspersoner som fx plejeforældre eller fagpersoner. De mange historier i SSAP kræver, at barnet kan fastholde opmærksomheden over en længere periode og stiller også med de mere minimale rammer omkring historierne større krav til barnets forestillingsevne.

Efter den indledende præsentation af grundhistorien og spændingsopbygningen lader man i begge tests barnet frit udtrykke og færdiggøre sin historie. Hvis barnet ikke selv har "løst" eller "berørt" temaet ved afslutningen af historien spørges. I SSAP indtil grundtemaet. Hermed afsøges historiens grundtema yderligere. I MCAST promptes ikke til grundtemaet, heller ikke hvis det ikke er "løst" eller "berørt" i historien, men der spørges ved historiens afslutning altid ind til både barn og omsorgspersons emotionelle tilstand og tanker.

I SSAP laves en så præcis som mulig beskrivelse af hvad der siges og gøres i barnets historier. Efterfølgende kodes ud fra beskrivelsen. Hver historie kodes ud fra 38 separate koder på en 3-points skala. I MCAST ses barnets historie igennem og hovedlinjen noteres ned. Hver historie kodes ud fra 33 separate koder på en 9-points skala. I begge systemer laves en samlet vurdering på tværs af barnets historier.

SSAP og MCAST koder og kategorier er mere detaljeret beskrevet i Eriksen & Elklit (2013). Indtrykket er, at det for SSAP kræver lidt at komme ind i kodningens fokus på en mere objektiv vurdering af tilstedeværelse eller fravær af adfærds karakteristika uanset ens umiddelbare forståelse af historien i sin helhed. Når man først har fået tunet sig ind på kodens indhold, er det derefter relativt let at lave vurderingen og komme på et niveau i overensstemmelse med akkrediteringskravet. I kontrast hertil opleves 9-pointsskalaen hos MCAST mere udfordrende. Indtrykket er at det kræver en længere periode med intensivt arbejde med redskabet, herunder feedback fra erfarne tester, for at opfylde krav til akkrediteringen og at det er et redskab, der er vigtigt at vedligeholde for at forblive på niveau.

Opsummering af fordele og ulemper

Samlet set opleves, at SSAP giver et meget detaljeret billede af disorganiserede fænomener i barnets repræsentationer. Set-up af materialer er mere enkelt og potentielt mindre distraherende for barnet. Prompterne fungerer administrativt bedre undervejs og virker til at understøtte historierne på naturlig vis, samtidig med at barnet gives rum til at fortælle og vise sin egen historie. MCAST har færre historier og kan derfor virke lettere tilgængelig i sin helhed. Det kræver mindre af undersøger i administrationen, da alle historier har de samme promptere, der gives på samme tidspunkt. Indholdsmæssigt ses vurderingen af tilknytningskategorier meget solid, og der fås også relevante underkategorier, så også mindre ændringer i tilknytningen kan identificeres. Der er desuden kodninger, der giver mere information om kvaliteten af historier, hvorved man på en mere systematisk måde har mulighed for at tage eventuelle udviklingsmæssige vanskeligheder med ind i tolkningen af testen. Det er umiddelbart svært at vurdere, hvilket redskab der giver den mest nuancerede mulighed for at følge en eventuel udvikling.

Fælles var dog oplevelsen af, at begge tests var ret omfattende både i uddannelsen i materialet og i den daglige brug. Uddannelsesmæssig forudsættes deltagelse i kursus over flere dage samt efterfølgende akkreditering. I det daglige arbejde er begge redskaber tidskrævende, særligt i forhold til kodningsarbejdet. I SSAP er dette i særdeleshed koblet op til transskriberingen, hvor det i MCAST er koblet op til de meget detaljerede vurderinger af hver enkelt kodning. Omhyggeligheden i såvel uddannelsen som anvendelsen er for så vidt positivt, idet det styrker indtrykket af solide redskaber, der derfor også kan anvendes, som de aktuelt gør fx til retslig sammenhæng, herunder forældre-erneundersøgelser. Det vil sige i situationer, hvor der kan være en mistanke

om traumatisering hos barnet. Det blev dog også tydeligt, at der i forhold til en dansk sammenhæng mangler et redskab, der kan fungere som et screeningsredskab. Dette behov ligger ikke så meget i de mere komplekse børnesager, hvor der måske er en underbygget mistanke om traumatisering. Behovet for en screening er snarere størst i de mere almene sammenhænge og på det tidspunkt i et sagsforløb, hvor der er en generel bekymring om et barns udvikling og trivsel men ikke nødvendigvis er viden om potentielt traumatiserende forhold. Eksempelvis som i den indledende vignette om Rasmus.

Tilbage til Rasmus

I vignetten om Rasmus kan udfordringen for PPR-psykologen være, at de eksisterende story stem-redskaber sjældent vil være en del af de indledende undersøgelser til en afdækning af et barn, hvor der opleves en grad af bekymring for barnets trivsel.

Psykologens første undersøgelse af Rasmus viser, at Rasmus' IQ ligger inden for normalområdet. Den kliniske fornemmelse er dog, at Rasmus er udfordret især i sociale sammenhænge, hvor han oplever større eller mindre krav, der kan overvælde ham, hvilket udmunder i udadreagerende adfærd. Imidlertid har en af pædagogerne fra børnehaven henvendt sig til psykologen og fortalt, at hun har en fornemmelse af, at forholdet mellem mor og far måske har været kaotisk og præget af voldsomme konflikter i hjemmet. Pædagogen er dog ikke sikker, for Rasmus' mor har tidligere været undvigende og nervøs ved at tale om Rasmus' far.

Selv i situationer, hvor der gives informationer om mulige traumebelastninger i barnets liv vil det igen typisk gælde, at PPR-psykologen enten ikke har adgang til de eksisterende story stem-redskaber eller fx ud fra sagspresset i kommunen bliver nød til at prioritere andre undersøgelsesredskaber i forhold til den tid, der er til rådighed til vurderingen af et barn. En risiko er, at der derfor er en del af barnets indre mentale liv, som forbliver uafdækket, hvilket kan have betydning for, om den hjælp, der gives, får støttet udviklingen optimalt.

Perspektiver for en dansk story stem-screening for traumatisering

Ud fra litteraturgennemgangen af internationale story-stem redskaber, vores erfaringer med SSAP og MCAST samt det kliniske behov i en dansk kontekst

Utvikling av et story stem-redskap

valgte vi derfor ved VfP at omdefinerede det oprindelige mål om at validere et internationalt redskab til i stedet at videreudvikle et story stem-redskab til at screene for tegn på traumatisering hos børn i alderen 4-8 år. En screening som kan lede til en grundigere udredning efterfølgende for de børn, hvor der er bekymringstegn. I casen med Rasmus, ville brugen af en dansk story stem-screening eksempelvis kunne afsøge Rasmus' udvikling, adfærd og reaktionsmåder i en struktureret legeobservation, og screene for om Rasmus' adfærd indikerer potentiel traumatisering til trods for, at årsagerne bag Rasmus' adfærd og trivselsproblem er mere eller mindre ukendte – og dette i en velafgrænset session, hvor Rasmus' ikke behøver at tale om situationen derhjemme, men hvor hans generelle mentale repræsentationer stadig afsøges. I andre sager, hvor der er viden om et traume i barnets liv, vil en story stem screening derimod kunne bruges til at afdække graden af traumepåvirkningen hos barnet og bidrage til en differentiering af behandlingstilbud til barnet.

VfP's overordnede ønsker til testen er ud fra de indledende overvejelser. Testen skal:

- *fungere som indledende screeningsredskab*
- *være udviklingssensitiv og egnet til aldersgruppen*
- *være et redskab, som psykologer eller lignende fagpersoner indenfor børneområdet kan bruge*
- *være nem at administrere og kode*
- *kunne udføres på maksimalt en time*
- *kunne skelne børn med potentiel traumatisering fra andre børn*
- *kunne udføres både i barnets nærmiljø og i en klinisk setting*

Vi fastholder story-stem formatet, hvor det legende element er centralt, da redskabet skal anvendes i forhold til yngre børn og netop børn, som kan have en mere skrøbelig relationel repræsentation og som derfor muligvis vil have svært ved at indgå i andre test-sammenhænge. Yderligere knyttes fortsat an til den teoretiske forankring i tilknytningslitteraturen og også antagelse om, at barnets indre repræsentationer af relationer og omverdenen vil blive aktiveret igennem de grundscenarier, der opstartes i testen og dermed vil blive udtrykt i barnets forslag til færdiggørelse af scenariet.

Aktuelt er der ud fra litteraturstudiet, erfaringerne fra SSAP og MCAST og tre runder af pilotering med børn i den valgte aldersgruppe udvalgt en række historier, udviklet testmateriale og administrationsmanual samt udarbejdet

en kodningsmanual. Kodningsmanualen er udarbejdet med fokus på de karakteristika ved barnets fortælling, der forventes bedst at kunne identificere traumatisering. Redskabet skal ses som en kondenseret version af de øvrige story-stem test. Et supplerende redskab, der kan anvendes tidligere i kliniske forløb, i forbindelse med den tidlige kontakt mellem børn, hvor der aktuelt er en udviklingsbekymring, og systemet. Et redskab, der sammen med eksisterende udredningsredskaber kan være med til at give et mere fuldt billede af barnets udvikling og som derfor kan vejlede et eventuelt behov for yderligere udredning og behandling. Målet fremadrettet er at lave en empirisk forankring, hvor antagelser om tegn på traumatisering valideres gennem undersøgelse af børn i højrisiko for traumatisering og børn, hvor der ikke er indikation for traumatisering. På sigt vil VfP derfor afprøve og validere testen i Danmark gennem undersøgelse af dels typisk udviklede børn og dels børn i risiko for traumatisering i kraft af potentielt traumatiserende forhold i deres udviklingsforløb.

Litteratur

- Ainsworth, M. D. S. (1978). *Patterns of attachment : a psychological study of the strange situation*. Hillsdale, New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Barone, L., & Lionette, F. (2012). Attachment and emotional understanding: a study on late-adopted pre-schoolers and their parents. *Child: care, health and development*, 38, 690-696.
- Bretherton, I., Biringen, Z., Ridgeway, D., Maslin, C., & Sherman, M. (1989). Attachment: The parental perspective. *Infant Mental Health Journal*, 10, 203-221.
- Bretherton, I., Ridgeway, Z., & Cassidy, J. (1990). Assessing internal working models of the attachment relationship: An attachment story completion task for 3-year-olds. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E. M. Cummings (Eds.): *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention*, pp. 273-308. Chicago: University of Chicago Press.
- Buchsbaum, H., & Emde, R.N. (1990). Play narratives in 36-month-old children: Early moral development and family relationships. *Psychoanalytic Study of the Child*, 40, 129-155.
- Borelli, J. L., David, D. H., Crowley, M. J., & Mayes, L. C. (2010). Links between disorganized attachment classification and clinical symptoms in school-aged children. *Journal of Child and Family Studies*, 19, 243-256.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss*. New York: Basic Books.
- Carlson, E. A. (1998). A prospective longitudinal study of disorganized/disoriented attachment. *Child Development*, 69, 1107-1128.
- Chu, A. T., & Lieberman, A. F. (2010). Clinical implications of traumatic stress from birth to age five. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 469-494. DOI: 10.1146/

annurev.clinpsy.121208.131204

- Cohen, J. The Work Group On Quality Issues and the AACAP Work Group on Quality Issues (WGQI) (2010). Practice Parameter for the Assessment and Treatment of Children and Adolescents With Posttraumatic Stress Disorder. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* (S. Karsberg, overs.). 2010;49:414–430. Hentet fra Videnscenter for Psykotraumatologis hjemmeside: http://static.sdu.dk/mediafiles//E/F/9/%7BEF9669D2-0DFF-485D-84AD-D816B9C99497%7D032%20Praksis_anbefalinger_PTSD1%20final2.pdf
- Duch, C. (2007). *Børns reaktioner & tilpasning efter en katastrofe. En empirisk undersøgelse efter fyrværkerikatastrofen i Seest*. Dansk Krise- og Katastrofepsykologisk Selskab. Aarhus: Trykkeriet, Den sociale højskole.
- Elklit, A., & Gudmundsdóttir, D. B. (2006). Posttraumatisk stressforstyrrelse hos børn og unge. *Den blå serie. Forlaget skolepsykologi*.vol. 29.
- Elklit, A., Nielsen, L. H., Lasgaard, M., & Duch, C. (2013). A cartoon-based measure of PTSD symptomatology in children exposed to a disaster. *Journal of Loss and Trauma: International Perspectives on Stress and Coping*, 18,54-63. DOI: 10.1080/15325024.2012.679125
- Emde, R. N. (2003). Early narratives: A window to the child's inner world. In R. N. Emde, D. Wolf and D. Oppenheim (Eds.): *Revealing the inner world of young children; The MacArthur Story Stem Battery and Parent-Child Narratives*, pp.3-25. Oxford: Oxford University Press.
- Eriksen, S. B., & Elklit, A. (2013). *Metoder til undersøgelse af mindre børns mulige traumer ud fra story stem-traditionen*. Videnscenter for Psykotraumatologi, Institut for Psykologi, Syddansk Universitet, Odense.
- Graham-Bermann, S. A., Castor, L. E., Miller, L. E., & Howell, K. H. (2012). The impact of intimate partner violence and additional traumatic events on trauma symptoms and PTSD in preschool-aged children. *Journal of Traumatic Stress*, 25, 393-400. DOI: 10.1002/jts.21724
- Green, J., & Goldwyn, R. (2002). Annotation: attachment disorganisation and psychopathology: new findings in attachment research and their potential implications for developmental psychopathology in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43, 835-846. DOI: 10.1111/1469-7610.00102
- Green, J., Stanley, C., Smith, V., & Goldwyn, R. (2000). A new method of evaluating attachment representations in young school-age children: The Manchester Child Attachment Story Task. *Attachment and Human Development*, 2, 48-70.
- Guldbrandsen, A. M. *Tavshed blev min sang – Bombardementet af Den Franske Skole I marts 1945*. Viborg: Forlaget Documentas
- Hodges, J., Steele, M., Hillman, S., Henderson, K., & Kaniuk, J. (2005). Change and continuity in mental representations of attachment after adoption. In D. M. Brodzinsky and J. Palacios. (Eds.): *Psychological issues in adoption: Research and practice*, pp. 93-116. Westport, CT: Praeger.
- Hodges, J., Hillman, S. Stufkens, M., & Steele, M. (2012). Story stem assesment profile (SSAP) coding manual. Anna Freud Centre/Great Ormond Street Hospital, (Unpublished manuscript).
- Hodges, J., Steele, M., Hillman, S., & Henderson, K. (2003). Mental representations and defenses in severely maltreated children: A story stem battery and rating system for clinical assessment and research applications. In R. N. Emde, D. Wolf and D. Oppenheim (Eds.): *Revealing the inner world of young children; The MacArthur Story Stem Bat-*

- tery and Parent-Child Narratives*, pp.3-25. Oxford: Oxford University Press.
- Holmberg, J., Robinson, J., Corbitt-Price, J., & Wiener P. (2007). Using narratives to assess competencies and risks in young children: Experiences with high risk and normal populations. *Infant Mental Health Journal*, 28, 647-666. DOI: 10.1002/imhj.20158
- Karsberg, S., Rønholt, S., & Elklit, A. (2012). *Hvordan vurderer vi småbørnstraumer? En sammenfatning af en tværfaglig arbejdsgruppes overvejelser*. Rapport hentet fra Videnscenter for Psykotraumatologis hjemmeside: http://static.sdu.dk/mediafiles//B/0/8/%7BB08A38B1-F9D6-435E-908D-18DAC6202EC2%7DHvordan%20vurderer%20vi%20sm%c3%a5b%c3%b8rnstraumer_arbejdsgruppens%20anbefalinger.pdf
- Laursen, H., Elklit, A. (2009). Traumer hos børn på en heldagsskole. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 1, 9-24.
- Levendosky, A. A., Huth-Brocks, A. C., Semel, M. A., & Shapiro, D. L. (2002). Trauma symptoms in preschool-age children exposed to domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 17, 150-164. DOI: 10.1177/0886260502017002003
- Lyons-Ruth, K. (1996). Attachment relationships among children with aggressive behavior problems: The role of disorganized early attachment patterns. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64, 64-73.
- Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during Ainsworth strange situations. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E. M. Cummings (Eds.): *Attachment in the pre-school years: Theory, research and intervention*, pp. 121 – 160. Chicago: Chicago University Press.
- Margolin, G., & Vickerman, K. A. (2011). Posttraumatic stress in children and adolescents exposed to family violence: I. Overview and issues. [Reprint]. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 1(S), 63-73. DOI: 10.1037/2160-4096.1.S.63
- Neugebauer, R., Wasserman, G. A., Fisher, P. W., Kline, J., Geller, P. A., & Miller, L. S. (1999). Darryl, a cartoon-based measure of cardinal posttraumatic stress symptoms in school-age children. *American Journal of Public Health*, 89, 758-761. DOI: 10.2105/AJPH.89.5.758
- Oppenheim, D. (1997). The attachment doll play interview for preschoolers. *International Journal of Behavioral Development*, 20, 681-697.
- Oppenheim, D., Emde, R. N., & Warren, S. (1997). Children's narrative representations of mothers: Their development and associations with child and mother adaptation. *Child Development*, 68, 127-138. DOI: 10.1111/j.1467-8624.1997.tb01930.x
- Pasalich, D. S., Dadds, M. R., Hawes, D. J., & Brennan, J. (2012). Attachment and callous-unemotional traits in children with early-onset conduct problems. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58, 838-845.
- Rønholt, S., Beck, N.N., Karsberg, S., & Elklit, A. (2012). Post-Traumatic Stress Symptoms and Childhood Abuse Categories in a National Representative Sample for a Specific Age Group: Associations to Body Mass Index (BMI). *European Journal of Psychotraumatology* 3, 17188. DOI:10.3402/ejpt.v3i0.17188.
- Schandorph, S. L., Rønholt, S., Karsberg, S., & Elklit, A. (2016). Validation of the PTSD screening cartoon test "Darryl" in a Danish clinical sample of children and adolescents. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*. Early View, Version of Record online: 27 Jun. DOI: 10.1002/mp.1514.
- Scheeringa, M. S., & Haslett, N. (2010). The Reliability and Criterion Validity of the Diagnostic Infant and Preschool Assessment: A New Diagnostic Instrument for Young Children.

- Child Psychiatry and Human Development*, 41, 299-312. DOI: 10.1007/s10578-009-0169-2
- Scheeringa, M. S., Zeanah, C. H., Myers, L., & Putnam, F. W. (2003). New findings on alternative criteria for PTSD in preschool children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 42, 561-570.
- van IJzendoorn, M.H., Schuengel, C., & Bakermans-Kranenburg, M.J. (1999). Disorganized attachment in early childhood: Meta-analysis of precursors, concomitants and sequelae. *Development and Psychopathology*, 11, 225-249.
- Videnscenter for Psykotraumatologi (2012). *Hvordan identificerer vi traumer hos helt små børn? Konsensus-konference om småbørnstraumer*. Syddansk Universitet 16.-17., januar 2012. DVD'en kan rekvireres ved henvendelse til Videnscenter for Psykotraumatologi.
- Warren, S. L., Oppenheim, D., & Emde, R. N. (1996). Can emotions and themes in children's play predict behavior problems? *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34, 1331-1337.

Resumé

På nuværende tidspunkt eksisterer der kun få velvaliderede assessment-redskaber målrettet udredning af PTSD hos danske børn. Derfor er Videnscenter for Psykotraumatologi (VfP) begyndt at validere en række internationale redskaber til måling af traumatisering hos danske børn. Nærværende artikel kortlægger erfaringer, som VfP har gjort sig i arbejdet med at udvikle et dansk story stem-redskab til at screene for traumatisering hos børn i alderen 4-8 år. Erfaringerne er baseret på dels udførelsen af et litteraturstudie om forskellige story stem-tests med fortælling, leg og dukker, dels praktiske erfaringer med brugen af Manchester Child Assessment Story Task (MCAST) og Story Stem Assessment Profile (SSAP).

Acknowledgement

Projektet om udvikling af en dansk story stem-test er støttet af Ole Kirks Fond (RNJ / 20-5675).